Бойко Коцев

ОТВЪД ПРОТОКОЛА

2025

Акварели, литографии и офорти: проф. Стоимен Стоилов

© Издателство „Изток-Запад“, 2025

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Бойко Коцев, автор, 2025

ISBN 978-619-01-1702-5

– Пух, знаеш ли каква е разликата между „харесвам“ и „обичам“?

– Не, Прасчо, кажи ми.

– Разликата е там, че ако харесваш едно цвете, ще го откъснеш, но ако го обичаш, ще го поливаш всеки ден!

Мечо Пух
Алън А. Милн

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор 7

Учебникът 15

Взаимността в международните отношения –
гаранция за суверенно равенство между държавите 25

Как постигнахме институционално съгласие
за членството на Република България в НАТО 37

Пази боже сляпо да прогледа 53

Знай какво говориш 65

За политическата корупция и законите 75

Четете дребния шрифт 89

А къде сме ние? 107

Всяко решение има своите последствия 119

Нестандартността в дипломацията е гаранция за успех 131

Джудо, шах и дипломация 143

Дипломация на бригадирски начала 155

Иноземно владичество или нещо друго 169

Пременил се Илия – пак в тия 179

S. STOILOV

Предговор

През 2023 г. излезе моята книга „Дипломатически етюди“, в която разказвам как с висок професионализъм, знания и умения България е успявала да защити своите национални интереси на международната сцена. Тя се радва на успех и голям интерес.

Това едва ли е случайно. България е силно зависима от външната среда. Имаме отворена икономика и 72% от БВП се формира на базата на външнотърговска дейност. Зависими сме от развитието на процесите в единния европейски пазар, а така също от състоянието на икономиките на Германия, Италия, Гърция и Испания. Самостоятелно не сме в състояние да гарантираме своята национална сигурност. Организацията по защита на страната ни е разчита изцяло на НАТО. В случай на заплаха или, не дай боже, на нещо по-сериозно, разчитаме на ресурсите и възможностите на Организацията и нейните страни членки. През последния исторически период на развитие съдбата на България се е решавала много често от външни сили – квартети, концерти, конгреси, велики сили и пр.

В народопсихологията на българите трайно е залегнала ролята и значението, които играят външните фактори за съдбините на България. Вече чисто рефлекторно нашите съграждани следят внимателно измененията в международната обстановка и различните тенденции, които се развиват на международната арена, защото те могат да повлияят съществено на бъдещото социално-икономическо развитие на страната ни.

В периода след издаването на книгата процесите на разпад на съществуващата система на международни отношения се задълбочиха, ускори се ходът на геополитическа трансформация и установяване на нов световен ред. Досегашните правила за междудържавно общуване престават да действат. Силата на правото отстъпва място на правото на силата. Войната става легитимно средство за разрешаване на международни спорове. Системата на международни отношения се фрагментира. Светът преминава от състояние на хегемония към многополярност. Образуват се самостоятелни макрорегиони или зони на влияние. Тази тенденция се усили след встъпването в длъжност на Доналд Тръмп като президент на САЩ. Задълбочи се тектоничният сблъсък между етатизма и глобализма, което съвсем разбърква досегашния баланс в системата на международните отношения. Провежданата политика на въвеждане на санкции, контрасанкции, мита, тарифи и други протекционистки мерки разстройва трайно системата на международната търговия. Пазарните механизми престават да действат в своята пълнота. Все по-често икономически решения се вземат по целесъобразност, на базата на принадлежност към даден съюз или стратегическо партньорство, а не на пазарен принцип. Нарушават се логистични връзки, стопански връзки и промишлени кооперации, което води до оскъпяване на крайната продукция и се отразява крайно негативно на цели сектори в икономиката на отделни държави и съюзи. Сериозни изменения настъпват и в областта на международните валутно-финансови отношения. Увеличава се дялът на разчетите в национални валути при търговията между държавите. Засилва се разработването на алтернативни разплащателни системи извън доларовата и еврозона. Засилва се натискът в международната общност за изработване на нова геополитическа политикономия, преди всичко в областта на преразпределение на природните ресурси. Остро стои въпросът за преразглеждане на дълговата инфраструктура по начин, който да гарантира възможност на развиващите се държави след обслужване на своя дълг да имат достатъчно средства за развитие на националната си икономика. Световният ред вече не е същият. Задава се нещо ново, но то не се е оформило окончателно.

Всички тези процеси в международните отношения поставят нови предизвикателства пред нашата държава. На българския политически елит лежи тежката отговорност да разработи правилните външнополитически решения и със средствата на дипломацията да гарантира най-добрите условия за социално-икономическото развитие на нашата страна. Това предполага яснота по отношение на националните интереси и приоритети, които да се ползват с широка политическа подкрепа и обществено съгласие. За успеха на българската външна политика е необходимо единодействие на политическо и институционално ниво по всички важни за страната въпроси.

За изминалия след издаването на книгата период продължи тенденцията за фрагментиране на българската външна политика. Отделните партийни лидери изразяват различни позиции в международен план, водени може би от свои интереси и повлияни от участието си в срещи на някои европейски партии. На тези срещи те рядко поставят въпроси от национален интерес. Не правят предложения и не издигат инициативи за по-ефективна и резултативна външна политика на Европейския съюз – но завърнали се в страната, пламенно пропагандират чутото. Българските партии членуват в четири европейски политически семейства, чиито позиции по различни въпроси на международните отношения се разминават. Разнопосочното говорене води единствено до хаос, дезорганизация и невъзможност да защитим важни национални интереси в международен план. Появиха се и случаи на провеждане на алтернативна на държавната външна политика (от съветници на министър-председателя). Позициите и вижданията на парламентарно представените партии в нашата страна разбираемо се различават. Но когато става въпрос за отстояване на национални интереси в международен план, следва всички като един да се обединят за постигане на общите цели. Външната политика на България трябва да е единна и да се подкрепя от целия спектър на политическия живот. Такава е практиката на другите страни членки на Европейския съюз.

България беше водеща страна и стабилизиращ фактор в региона на Югоизточна Европа. Издигаше инициативи и беше генератор на процеси за укрепване на разбирателство-

то, добросъседството и мира в района. Нашата държава не е ключов играч в международните отношения, но разполагаше с висококвалифицирана и ресурсна дипломатическа служба, която със своите възможности съдействаше да се превърнем в търсен и уважаван партньор.

За изтеклия период продължи процесът на маргинализиране на министерството на външните работи. Нашите политически лидери не се интересуват много и не търсят активно професионалното мнение на министерството. Те смятат, че притежават завладяваща харизма, чар и обаяние. Убедени са, че със своята неотразимост ще омаят своите чуждестранни колеги и сами ще решат интересуващите страната ни въпроси. Само че изпускат от внимание факта, че техните партньори старателно се подготвят за тези разговори, прочели са много внимателно материалите на своите външнополитически ведомства и следват техните професионални съвети много стриктно. Резултатът за нашенците – защо ли – не е този, който са очаквали.

С развитието на демокрацията в страната ни се стигна до положение, когато държавното управление се осъществява от слаби многопартийни правителства. Отделните ресори се поемат от различни партии, които не винаги споделят еднакви виждания, цели и приоритети. Имат различни програми и позиции по редица външнополитически въпроси. Освен това те са конкуренти и съперници във вътрешнополитическото пространство на страната. Партийното парцелиране на министерствата в правителството допълнително допринася за намаляване ролята и значението на министерството на външните работи, което е ключово за провеждането на успешна външна политика за гарантиране на най-благоприятни външни условия за развитието на нашата страна.

Специфичното развитие на политическия процес в страната измени баланса между институциите. Засили се ролята на Народното събрание за сметка на правителството. Парламентът навлезе в сферата на оперативното управление на държавата, в т.ч. на формиране и провеждане на българската външна политика. Професионалната експертиза на външнополитическото ни ведомство се заменя с мнението на различни партийни съветници. Практически Министерството

на външните работи е изолирано и лишено от възможността да изпълнява своите законови функции по подпомагането и осъществяването на външната политика на Република България. Съответно ролята и значението на министъра и ръководството на Министерството на външните работи силно намаля. Поставени в позицията на place-fillers, за тях остава самостоятелно единствено изпълнението на протоколната, консулската, някаква стопанска дейност и въпросите на личния състав. За успешното реализиране на външнополитическите цели и задачи е необходимо министърът на външните работи на нашата страна да бъде безспорен и доказал се професионалист, който да бъде приет, търсен и уважаван в международната общност. Нужна е също така силна дипломатическа служба, която на базата на качествени своевременни анализи да генерира идеи, политики и дипломатически действия за отстояване на нашите позиции и интереси.

Продължи практиката на партизанщина при назначаването и кариерното израстване на дипломатическите служители. Една част от новопостъпващите служители действително искат активно да работят за защита на националните интереси и да се развиват професионално, докато друга постъпва на работа с единствената цел да пребивава в по-културна среда. Маргинализирането на министерството и отсъствието на потребност от професионалното мнение на дипломатическата ни служба демотивира способните и подготвени служители. Обрича ги на пасивност и неангажираност, търпеливо изчакващи своя следващ задграничен мандат.

Всичко това ме мотивира да разкажа как българската дипломатическа служба с висок професионализъм, знания и дипломатически умения е успявала да защити успешно нашите национални интереси, за да осигури най-добри условия за съхраняване на род и родина, ускорено икономическо развитие за просперитета на българския народ – при това в сложна външна среда и в отношенията си с големи държави, велики сили, неприятелски и приятелски настроени държави. С неприятелски настроените държави това става по-лесно. Но дори в партньорските отношения има място за отстояване на своите права, уважително и равноправно третиране, както илюстративно показвам в своите разкази. Разбира се, не е ма-

ловажно и участието ни в международните организации. Самото членство на България в Европейския съюз и НАТО не е крайна точка, не е панацея. Веднъж станали членове на тези организации, трябва да работим професионално и аргументирано, за да можем да впишем нашите специфични интереси в общите цели, задачи и политики на тези общности. Иначе следваме единствено чужди интереси, получаваме само задължения – при никакви ползи за нашата страна. В книгата се посочват редица случаи, когато сме успявали професионално, грамотно и в съответствие с правилата на Европейския съюз да защитим нашите позиции.

Щом сме могли в миналото, значи и занапред можем и трябва да провеждаме външна политика в интерес на нашата страна. Затова е необходимо да имаме политически елит, който да е наясно със себе си, да знае българските национални интереси и професионална дипломатическа служба, в която да работят знаещи, можещи и желаещи да защитават българските външнополитически позиции.

Вярвам, че споделените истории ще са интересни за читателите и са подбрани така, че да касаят по-важни моменти от най-новата история на България. Дипломатическите разкази, разбира се, изискват изясняване на условията, обстоятелствата и обстановката, в която се развиват събитията, за да се разкрие по-пълноценно ставащото. Надявам се, че хармоничното представяне на контекстуалната част със самите истории дава възможност за цялостно разкриване на успешната дейност на дипломатическата ни служба в защита на националните интереси на нашата страна, както и какво следва при неотчитане на професионалното мнение на Министерството на външните работи.

Приятно четене!

Бойко Коцев